

REQUIESCAT IN PACE LEVÉLTÁROS NEKROLÓGOK 1923–2011

Összeállította FEISZT GYÖRGY.
Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára,
Székesfehérvár, 2012. 424 p.

Minden egyes tudományág szakszerű művelésének alapvető feltétele, hogy ismerjük az adott diszciplína múltját. Ezáltal nemcsak tanulhatunk és okulhatunk, de a jövőt is tervszerűen építhetjük, s a jelenünkben is sikeresebbek lehetünk. Különösen igaz ez a levéltárban esetében, hiszen olyan területről van szó, amelynek legfontosabb küldetése a régi vagy a közelmúltbeli történésekre vonatkozó iratok összegyűjtése, rendezése, esetleges közreadása. Ezen túl, szerencsés esetben, azok faggatása, nagyobb összefüggésekbe helyezése, és önálló, kritikai feldolgozása. Kevésbé szerencsésben pedig mindennek az átengedése az elsődleges, azaz az archívumbéli források kutatását vállaló és folytató történészeknek, hogy aztán kemény munkával és időt rabló kutatással ők aknázzák ki az aktákból eléjük táruló kincseket – vagy csalódottan nyugtázzák, hogy hiába keresték azokat.

Sajnos világlajosság, hogy egyre kevesebb historikus veszi ehhez a fáradságot. Sokan megelégszenek a mind áttekinthetlenebbé váló szakirodalom részbeni ismétlésével, összegzésével, valamiféle értékelésével, az eddig felhalmozott tudás divatos – ám egymást gyakran váltó, az előző módszereit szinte mindig elvető – elméletek alapján történő újraértelmezésével, saját „olvasatok” kiötlésével. Ezek az „olvasatok” pedig lassan már a történeti tények igazságát és létét is megkérdőjelezzik. Másrészt pedig egyre kevesebb olyan levéltárossal találkozunk, aki az általa őrzött – vagy a témájához kapcsolódó – iratanyag alapján tudós művekkel gazdagítja történeti irodalmunkat. Míg az egy-egy problémába belekóstoló kutatóban kevesebb a gátlás, a területet belülről ismerő archivárius mindig újabb adatokat keres, mindent ellenőrizni kíván, fél, sőt retteg attól, hogy olyasmit talál leírni, amit egy később talált forrás majd megcáfolhat.

Miért is fejtegetem ilyen hosszasan ezt a kérdést? Azért, mert a bemutatandó kötet jórészt olyan levéltárosokról szól, akik még a régi iskolához tartoztak, s levéltári munkájuk mellett történészként is megállták a helyüket; vagy éppen archiváriusokból lettek historikusok. Akik tudták és büszkén vallották, hogy egy szakma képviselői. Egy olyan szakmác, amelynek ugyanúgy vannak előírásai, mint bármiféle más tudománynak, s ezeket ugyanúgy be kell tartaniuk, mint a fizikusnak vagy az orvosnak a saját területére vonatkozó szabályokat. Vajon mi történne, ha valaki megkérdőjelezné az általánosan elfogadott fizikai törvényszerűségeket? Hacsak nem egy új rendszert felállító zseni az illető – ilyenek évszázadonként, ha születnek – bizonyly kinevetnénk és komolytalannak tartanánk az illetőt. Ellenben a történettudományban és néha a levéltárosok körében is olykor már követendőnek számít az alapvető szakmai követelmények semmibe vétele. És lassan olyan sokan értenek a historiához – mindenféle szükséges képzettség nélkül, délibábos teóriákat hirdetve –, mint a futballhoz vagy mondjuk, hogy egy levéltárosok számára szintén kedvelt területre tévedjek, a borászathoz.

Meggyőződésem szerint azonban éppen e szakmák szempontjából a legkárosabb az a nézet, amely minden ’régit’ rögtön megkérdőjelez és sutba dob, anélkül, hogy annak valódi értékét vizsgálná. Nem azt akarom mondani, hogy a történettudományban vagy a levéltáraknál ne lenne szükség megújulásra, sőt! Ellenben semmiképpen sincs szükség a századok óta bevált forráskritikai módszerek teljes elvetésére, a levéltári kutatás hasznosságának megkérdőjelezésére.

Elsősorban ezt a tanulságot vontam le abból a kiváló kötetből, amit *Feiszt György* állított össze a Székesfehérvári Városi Levéltár vezetője, *Csurgai Horváth József* bátorításával és *Katona*

Csaba lektori segítségével. A 20. század magyar levéltárosainak – és a hozzájuk kötődő néhány külföldinek – a nekrológiai ugyanis meggyőzően bizonyítják, hogy mennyi egyéni és csapatmunkával elért eredményt, napjainkban is alapműként használt könyvet és forráskiadványt köszönhetünk elődeinknek. Ahogy azt is, hogy módszereiken finomíthatunk ugyan, de rajtuk túlépni nehezen tudunk.

Feiszt György tömör, mégis igen informatív, szakszerű és alapos bevezetője egy *Herzog József* gondolatait felelevenítő *Sinkovics István* idézettel kezdődik: „*a levéltár nem pályát tévesztett, félbe maradt emberek végső menedékhelye, hanem – akármennyire időszzerűen is a mai élet vad hajszájában – hivatás.*” (9. o.) E hivatás 235 képviselőjéről – ábécé-rendbe sorolva őket – 291 írás emlékezik, 165 szerző tollából (többekről nem egy, hanem két nekrológ is született), több mint 400 oldalon, s a tájékozódást személynévmutató könnyíti. A nekrológok a *Levéltári Közleményekben* (1923-), a *Levéltári Híradóban* (1951–1960), majd jogutódjában, a *Levéltári Szemlében* (1960-) jelentek meg. Olyan fórumokon, amelyek már az interneten is elérhetőek; mégis egészen más könyv alakban kézbe venni és olvasni jeles elődeinkről. Arról nem is beszélve, hogy az interneten található dokumentumokba bizony sok hiba csúszott – nyilván az olvasóprogram tökéletlenségei miatt –, amelyek többségét a kötetben kijavították. Egyetlen kritikai észrevételem erre vonatkozik: még így is sok elütés és pontatlan évszám maradt a szövegben.

Az összes búcsúztató egyharmadát tizenhárman jegyezték: közülük *Bélay Vilmos* tizenkettőt, *Vörös Károly* tizenegyet, *Borsa Iván*, *Komjáthy Miklós* és *Sinkovics István* ötöt-ötöt írt. Többnyire éppen az ő búcsúztatóik az legemélyültebbek. Nyilván nem véletlenül, hiszen a szakma legnagyobbjaiként emlékeztek kor- és kártársaikra. Egy-egy személlyel kapcsolatban ők és a többi szerző is rengeteg olyan történetet, adatot közöl, amelyek a lexikonokban és a kézikönyvekben nem szerepelnek. Így gyakran értesülünk arról, milyen kedvenc foglalatosságai, munkahelyi szokásai, baráti köre volt az elhunyt kollégának. Emellett számos új adalékkal is megismerkedünk, amelyek a magyar levéltárügy és történettudomány 1870-es évektől kezdődő fejlődésére, illetve a hazai levéltárosképzés múltjára vonatkoznak, mint *Kumorovitz Lajos Bernát*, *Sinkovics István*, *Kállay István* és *Gerics József* oktatással összekapcsolódó életpályája esetében. Emellett a kiadvány sok olyan történészre emlékezik, aki nem vagy csak néhány esztendőn át dolgozott levéltárosként, mégis szoros kapcsolatban állt az archívumokkal. (*Benczédi László*, *Benda Kálmán*, *Elekes Lajos*, *Engel Pál*, *Fraknói Vilmos*, *Fügedi Erik*, *Gerics József*, *Hajdú Lajos*, *Hajnal István*, *Kenéz Győző*, *Kristó Gyula*, *Kubinyi András*, *Mályusz Elemér*, *Pecz Samu* – az egyetlen, aki igazán kilóg a kötetből, hiszen a Magyar Országos Levéltár 1922-ben elhunyt építészeként került ide –, *Sabin-Tóth Péter*, *Szakály Ferenc*, *Szűcs Jenő*, *Tóth István György*.)

Mindennek révén egy olyan historiográfiai és levéltártörténeti kiadványt forgathatunk, amely a két éve – hazánkban az első és ez idáig egyetlen egyetemi levéltárszak megindulásának 60. évfordulójára – megjelent összeállítással („*Vedd ezeket az iratokat...*” *Jubileumi kötet az ELTE levéltár szak alapításának hatvanadik évfordulójára* /Budapest, 2010./) együtt akár kézikönyvként is megállja a helyét. Míg a recenzált kötet az elhunytak személyiségét és hatását idézi föl, addig a jubileumi kötet a „nagy idők” hála Istennek közöttünk élő tanúinak – például *R. Várkonyi Agnesnek*, *Kecskeméti Károlynak*, *Bertényi Ivánnak*, *Gecsényi Lajosnak*, *Érszegi Gézának*, *Sohyosi Lászlónak*, *Bak Borbálának* – az emlékezéseit is tartalmazza. Az utóbbi időkből még e két kötet mellé sorolnám *Lakos János* jeles munkáját, *A Magyar Országos Levéltár* (Bp., 1996.) című igényes összefoglalót, amely a további intézménytörténeti kutatások alapjául szolgálhat.

A *Requiescat in pace* további előnye, hogy valamennyi, egykor a levéltári szaklapokban megjelent nekrológot közöl. Nem csak a tudós levéltárosokét, hanem azokét is, akik az aprólékos munkát segédlevéltárosokként vagy más beosztásban végezték, így segítve az archívumok tevékenységét. Nélkülük ugyanis nem működhetett volna, és ma sem működhetne egyetlen intézmény sem.

Szinte valamennyi búcsúztatóra érvényes, hogy küzdelmes sorsokról, kényszerű kitérőkkel megnehezített életutakról, és sokszor kerébe tört pályákról szól. Ennek magyarázata a rendszerváltások sorát felvonultató 20 századi történelmünkben keresendő: Trianon, az őszirózsás

forradalom, a Tanácsköztársaság, 1944–1945, 1947–1948, 1953, 1956, 1963, 1989–1990 embert próbáló változásai mind-mind fordulópontot jelentettek, nem csak az ország, de a levéltárosok életében is. S vannak, akik mindezt végigküzdötték és szenvedték, mint például *Kumorovitz Lajos Bernát* vagy *Kosáry Domokos*. Közös sajátosság még, hogy a kötet szereplőinek – számításaim szerint – mintegy harmada a mai határainkon túli egykori magyar területeken született, ám – a nevesebbek közül Kelemen Lajos és Jakó Zsigmond kivételével – valamennyien a jelenlegi államkeretek közötti Magyarországon dolgoztak. Különös az is, hogy sok rendkívüli tudással rendelkező levéltáros magában tartotta átfogó ismereteit, mivel nyomasztotta az általa kutatott adatok részbeni ellenőrizetlensége és a még feltáratlanok hiánya. Úgy látszik, ez a levéltáros bejegyzés mit sem változott az utóbbi évtizedekben.

Végigbongészva az összeállítást, ráeszmélünk: mi mindent is alkottak a benne szereplő elődök, mily sok részlete ismeretlen munkásságuknak, még a szakemberek előtt is. Jómagam régóta foglalkozom a 20. századi magyar historiográfiával, de számos dologra e kötetet olvasva döbentem rá. Még a két világháború közötti külföldi intézetek vonatkozásában is – pedig e témát igazán régóta kutatom – sok új adalékot nyújtott a kötet.

Mindennek kapcsán pedig elgondolkozhatunk, hogy akkor, amikor gyakran nagynevű elődeink munkásságáról is hajlamosak vagyunk elfeledkezni, mihez kezdünk magunkkal? Hogyan fog az ismeretlen jövő minket értékelni? Van-e egyáltalán értelme bármi újat alkotni? Alapvetően pozitív gondolkodású lévén, persze azt válaszolom, hogy igenis van. Ugyanakkor a kellő alázatot és tiszteletet is el kell sajátítanunk, s ebben nagy segítségünkre lehet a kiadvány. Mindez azért is készlet töprengésre, mivel a nekrológok mögött sok olyan személyiség rejtőzik, aki egykor engem is tanított (*Benczédi László, Benda Kálmán, Elekes Lajos, Gerics József, Kállay István*), jó ismerősöm (*Borsa Iván, Engel Pál, Füzes Miklós, Kenéz György, Kosáry Domokos, Kubinyi András, Kulifay András, Pásztor Lajos, Sáros István, Szjnai Miklós, G. Vass István*) vagy egyenesen barátom (*Sabín-Tóth Péter, Szakály Ferenc, Tóth István György*) volt.

Amiben hiányérzetem van, az nem a kötetet sajtó alá rendező Feiszt György hibája, hanem politikai (pl. *Hóman Bálint*) vagy más, nehezen értelmezhető (pl. *Lederer Emma, Mollay Károly*) okokkal magyarázható: a jelzett szakfolyóiratok egyszerűen nem közöltek róluk emlékezőt. (Persze Hóman Bálint esetében ez bajos is lett volna, hiszen hosszú ideig még elhunytának a dátumát sem tudtuk helyesen...) Néhány meghatározó egyéniség így kimaradt az áttekintésből, ám ez mit sem változtat azon, hogy a kötet nagy részét ajánlott olvasmányként fogom kínálni diákjaimnak és a fiatal levéltárosoknak.

A bevezetőben Feiszt ügyesen válogat, és a legfontosabb idézeteket emeli ki, néhányat azonban én is közlök e recenzióban. *Konjathy Miklós* sorai azért figyelemre méltóak, mert jelzik, hogy közöttük olvasva miként is lehetett az uralkodó világnézetet finoman kritizálni. (Erre nekünk még különös érzékünk volt, a mai fiatalok viszont szerencsére nem is értik már.) *Bognár Ivánról* – akit meggyőződéses marxistának nevez – írta 1981-ben: „*Panaszra nyílt nemegyszer az ő szája is, de élete, a maga egészében, minden szenvedésével, megpróbáltatásával, gyaroltságával, nyomorúságával messze világító példa volt arra, hogy miként lesz úrrá a szellem az anyagon, a ragyogó intellektus a roncsolt testen.*” (60. o.)

Csánki Dezsőről 1933-ban emlékezett *Dőry Ferenc*. Ez a leghosszabb írás a kötetben. Nem csak mintaszerű életrajz, de rengeteg intézménytörténeti adalékkal is szolgál, egyben arról tanúskodik, hogy nem sokat változott a világ: a szakma és a politika kapcsolata az elmúlt száz esztendőben. Csánki meghívást kapott abba a bizottságba, amely *gróf Khuen-Héderváry Károly* miniszterelnök és belügyminiszter vezetésével az Árpád vezér állítólagos sírja fölé emelendő emlékmű helyét volt hivatva kijelölni. „A helyszínen megtartott szemle után – írja Dőry – a szabadban, egy patak hídjánál pihenőt tartva, gróf Khuen-Héderváry kedélyesen beszélgetett a bizottság tagjaival. Ezt az alkalmat ragadta meg Csánki, hogy felhívja a figyelmét az Országos Levéltár tarthatatlan állapotára. »Majd kipanamázzuk«, hangzott a miniszterelnök tréfás válasza; magában azonban komolyan foglalkozott a gondolattal, s ennek volt az eredménye, hogy a röviddel azután összeült tárcaközi bizottság az állami beruházások során emelendő épületek közé

elsőnek az új országos levéltárt jelölte meg.” Így épült végül föl *Pecz Samu* tervei alapján az 1923-ban átadott új levéltári palota, amely akkoriban az egyik legkorszerűbb volt az egész világon. (76. o.) Minderről maga Csánki Dezső is megemlékezett Pecztől tartott 1922-es búcsúbeszédében: „*Pecz Samu az első nagyszabású levéltártervező és építő, aki többszöri külföldi utazásokkal egybekötött tanulmányok alapján egy nagyvárosnak tájképileg is remek, kimagasló pontján talán az egész művelt világ lecszebb és legnagyobb, de mindenesetre legmodernebb és szakszerűbb levéltári épületét tervezte és építette meg. [...] ez a palota a kegyetlenül szétszaggatott ezeréves Magyarország történetének emlékeit, tehát múltunk és területi jogaink legerősebb bizonyítékait van hivatva befogadni és megőrizni.*” (288. o.)

Herzog József levéltárnokságról alkotott felfogását Sinkovics István tolmácsolta 1945-ös emlékezésében. A töbinél ugyancsak terjedelmesebb írásból egy kis részt már idéztem, most álljon itt az egész, hiszen ennél szebben és igazabban kevesen fogalmazták meg a szakma lényegét. Herzog – és nyilván Sinkovics – felfogásában tehát: „[...] a levéltárnokság nem valami külső keret, amelyet az egyéni érdeklődés más és más tartalommal tölthet meg. Nem megelégtelési lehetőség, amely viszonzásul semmit nem kér, de úgy ahogy biztosítja, hogy valaki magával a levéltárral keveset vagy mit sem törődve, gondatlanul szentelje idejét a tudományoknak, az irodalomnak, az újságírásnak vagy esetleg a levéltártól egészen távol eső foglalkozásoknak; a levéltár nem pályát tévesztett, félbemaradt emberek végső menedékhelye, hanem – akármennyire időszertlen is a mai élet vad hajszájában – hivatás. A levéltárnok rendeltetése nem az, hogy levéltárában érdekességeket gyűjtsön össze, az sem, hogy egy sereg régi írás szövegét nyilvánosság elé hozza vagy a történeti irodalomban minél több kérdés tisztázásával tegye ismertté nevét, különös, szembevetendő eseteket ragadva ki az iratoknak az élet folyását követő tömegéből, vagy a rablógazdaság módjára kíméletlenül kiaknázza az anyagot – a levéltárnok önzetlen gondviselője minden egyes iratnak. Gondoskodik rendjükéről, hozzáférhetővé tételükről, védelmükről, a pusztulás megállításáról, ő a felelős, hogy a mához ezer és ezer szállal kapcsolódó elmúlt élet, amelybe jóformán csak egyedül az iratokon keresztül lehet bepillantani, meg ne semmisüljön, visszahozhatatlanul és pótolhatatlanul az emberiség számára. Egyike feladat a másikba kapcsolódik, mint valami érzékeny szerkezet fogaskerekei, egyiket nem lehet elbanyagolni, mert akkor a többiek is megállnak, együttesen adják a levéltárnoki munka lényegét, értelmét és igazolását.” (145–146. o.) Mindehhez persze hozzátennem: egy mai levéltáros esetében nélkülözhetetlennek tartom a történetírói vagy legalább forrásközlői tevékenységet is.

Ila Bálintot búcsúztatva ismét csak Komjáthy Miklós jelentette ki – máig érvényesen – a nekrológ műfajáról: „A gyászbeszéd szubjektív műfaj, a nekrológ írójának kezét azonban már Klió irányítja. A nekrológ életrajz, történetírás, amely egyaránt köteles mérlegelni jót és rosszat, hogy az, akiről szól, nagyjából úgy álljon a kései utókor előtt, amilyenként élt valaha kortársai előtt.” Aztán mintegy önmagát cáfolva folytatta: „Ne tévesszen meg senkit, ha ez a nekrológ [...] szinte csak jót fog mondani. *Ila Bálint* ut. jó ember volt, dolgos, tevékeny, tudós ember. Kisebbségi gyaroltságai csupán neki, embertársainak sohasem váltak kárára.” (160. o.) Ha azonban alaposabban utánajárunk, rájövünk, hogy nem lódított: Ilára mások is hasonlóképpen gondoltak vissza.

1964-ben *Vörös Károly* az 1903-ban az Országos Levéltár szolgálatába lépő *Iványi Béla* kapcsán elmélkedett a korábban elzárt vagy csak korlátozottan kutatható források 19. század végi, hirtelen megnyitásáról. „A források és a bennük rejlő, már a modern polgári kritika forrásszemléletével meglátott és megrostált adatok nyomán a múlt mindenél élettelebb, elevenebb feltárulása – a kor történéseinek e nagy élménye, mely a történetkutató szemében oly magas rangot adott a levéltári anyagnak és oly irigyletté tette az ezzel állandóan kapcsolatban levő levéltáros hivatását –, csodálható-e, ha ennek az élménynek hatása alól *Iványi Béla* többé egész életére sem tudja kivonni magát?” (166. o.) *Vörös* igen tömören összegzi azt, amit mások hosszú tanulmányokban bizonyítanak: milyen felszabadító ereje volt a 19. század végén és a 20. elején a levéltárak – immár nem csak jogi, hanem történeti vizsgálatok számára is – kutathatóvá tételének.

Ember Győző 1968-ban *Kossányi Bélára* visszagondolva szintén mintaszerűen tömör összegzésben szólt arról, mekkora presztízse is volt a két világháború között a levéltárosságnak: „Az Országos Levéltár történetében új szakasz kezdődött az 1920-as évek elején. Ekkor költözött át új palotájába, ekkor került át – mint az újonnan szervezett Országos Gyűjteményegyetem egyik intézménye – a Belügy-

minisztérium főhatósága alól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium főhatósága alá. A történettudományhoz fűződő, már korábban is meglévő kapcsolatai tovább erősödtek, a hazai történeti kutatás legjelentősebb bázisa lett: az egyetemi tanszékek mellett, amelyek az időben csak magukat a professzorokat jelentették, segéd-személyzet nélkül, az 1940-es évekig – a vele egy épületben lévő katonai levéltárral együtt – az egyetlen olyan hazai tudományos intézmény, amelyben történészek rendszeres fizetés fejében alkalmazást nyertek és dolgozhattak. A munka fellendült, a létszám növekedett, a fizetések viszonylag magasak voltak. Szerencsés és irigylt volt az a fiatal történész, aki akkor az Országos Levéltárba került.” (215. o) Ne feledjük, mindezt akkor vetette papírra Ember, amikor a két világháború közötti – egyébként aranykorát élő – magyar történetírásról csak, mint valami feudális, reakciós, klerikális vagy gyakran akár fasiszta áltudományról illet beszélni.

S végül, hogy kicsit közelebb kerülünk a saját korunkhoz, egyik kedvenc, az 1950-es éveknek a szellemét ragyogóan felvillantó (ugyanakkor kicsit mégiscsak kétértelmű) passzust idézem, amelyet Szegő Antal Schöner Albertről írt 1955-ben: „Schöner elvtárs [1945 után több intézmény megbízható kádere, azaz személyzeti vezetője, 1952-től a Levéltárak Országos Központjának vezetőhelyettese] aránylag későn és idegen területről került a magyar levéltárügy egyik vezető posztjára. Itt azonnal szembekerült hivatásunk égető kérdéseivel. Melyek a szocialista levéltáros újszerű, a polgári levéltárosétól eltérő feladatai, milyen levéltári szervezettel lehet az új célkitűzéseket a legjobban megvalósítani – ezek voltak azok a kérdések, melyek mindnyájunkat foglalkoztattak. Ezekben a kérdésekben Schöner elvtárs bámulatos előrelátást tanúsított, és az álláspontját az idő mindig igazolta. Az idő nem engedte meg, hogy a levéltári szakma minden részletét áttanulmányozza, de az alapvető és döntő kérdésekben az évtizedes pártmunkában szerzett ismeretei, marxista-leninista felfogása, élettapasztalata olyan tudással vértette fel, melyet tisztán szakmai vonalon nem lehet elsajátítani.” (322.)

Csak azt kívánhatom, hogy ehhez hasonló megemlékezés soha többé ne hangozhatson el Magyarországon. Ebben is segít ez a kötet, amelyet minden történész és levéltáros szíves figyelmébe ajánlok, még egyszer köszönetet mondva ötletadóinak, összeállítójának és lektorának.

Erőt meríthetünk belőle, ugyanakkor azon is hosszsan tünődhetünk, mi mindent kell még teljesítenünk ahhoz, hogy felérjünk elődeinkhez, és méltók legyünk utódaink születetére.

Ujváry Gábor

AZ MFLSZ 2012. ÉVI VÁNDORGYÜLÉSÉRŐL

2012. szeptember 4. és 6. között tartotta éves vándorgyűlését a Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség. A Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Levéltára fogadta a résztvevőket.

A vándorgyűlés fő egyetemtörténeti témája a hazai felsőoktatás kollégiumainak kérdéskörét járta körül: vajon szállás vagy képzőhely? A kérdésre minden hazai felsőoktatási intézményben más a válasz. A tudományos előadásokon kívül a magyar levéltárügy aktuális kérdéseiről is szó esett. Az első nap Kenyeres István, az NKA Közgyűjteményi Kollégiumának elnöke számolt be a levéltárak működésének tárgyi feltételeit nagyban meghatározó, nemrég átalakult NKA által biztosított pályázati lehetőségekről és azok feltételeiről. Második nap Lukos János vezető szakfelügyelő a szakfelügyeleti vizsgálatok alapján adott körképet az egyetemi levéltárak jelenlegi helyzetéről, majd Gorjánác Rádojka, az EEM Levéltári Osztályának vezetője és Gyimesi Endre levéltárügyért felelős miniszteri biztos foglalta össze a magyar levéltárügy helyzetét és jövőképét. A résztvevők látogatást tettek Csongrád Megyei Levéltárban, a Püspöki Levéltárban és a Szegedi Tudományegyetem Levéltárban. A második napon egy szegedi kultúrtörténeti tan-túra keretében Szent-Györgyi Albert, Nobel-díjas biokémikus nyomában jártak, majd a szegedi egyetemi levéltár munkatársai, Vajda Tamás és Kiss Róbert Károly a 20. századi egyetemépítés helyszíneire kalauzolták az érdeklődőket.